

TÜRKLÜK BİLGİSİ ELKİTABI ÜZERİNE BİR ÖNERİ

TÜRKLÜK BİLGİSİ'nin (= en geniş anlamıyla Türkoloji) çeşitli dalları üzerinde aşağı yukarı 150 yıldan beri çalışılmaktadır. Türklerin tarihi, dilleri ve kültürleri üzerine yapılan çeşitli araştırmalar bugün o kadar ilerlemiştir ki, bu alanlar ile doğrudan doğruya ilgisi olanlar bile artık varılan bilimsel sonuçları kolaylıkla kontrol edememektedirler. Öte yandan meselâ dil ile uğraşanların tarih, edebiyat ve kültür alanlarındaki araştırmalara yabancı kalmamaları gerektiği açık bir gerçektir; fakat sözü edilen dalın genişliği, meselelerin çeşitliliği yüzünden dilciler bu alanlarda varılan bilimsel sonuçları kontrol edememektedirler. Aynı durum dil meseleleri ile ilgilenmesi gereken tarihçiler, edebiyatçılar ve kültür tarihçileri için de düşünülebilir.

Batıda bu gibi güçlükler göz önünde bulundurularak, hemen her bilim dalının meselelerini, araştırmaların sonuçlarını derli-toplu içine alan elkitapları hazırlanmıştır. Bu elkitapları bilindiği gibi genel olarak iki türlü olur :

1 — Küçük çapta elkitapları : Bunlar çeşitli konuların, normal bir makale çerçevesi içinde çeşitli bilginler tarafından işlenip bir araya getirilmesiyle yapılır (*Grundriss der Germanischen Philologie, Grundriss der Iranischen Philologie, Philologiae Turcicae Fundamenta* vb.).

2 — Büyük çapta elkitapları : Bunlar ise, çeşitli konuların çeşitli bilginler tarafından ayrı ayrı kitaplar halinde ele alınıp bir seri altında yayınlanmasıyla yapılır (*Handbuch der Germanistik, Handbuch der Orientalistik* v.b.).

Türklük Bilgisi için de böyle büyük çapta bir elkitabının hazırlanması zamanı gelmiş ve geçmiştir bile! Tasarladığım bu TÜRKLÜK BİLGİSİ KİTABI serisinde dil, tarih, edebiyat ve kültür meseleleri ayrı ayrı kitaplar hâlinde yerli ve yabancı bilginler tarafından işlenebilecektir. Burada şöyle bir şey de düşünülebilir : “İlkin ufak çapta, Avrupalıların yaptığı gibi (*Fundamenta*) bir elkitabı hazırlayalım, büyük çapta olanı sonra düşünürüz.” Adı geçen *Fundamenta*, Mainz Bilimler Akademisinde hazırlanırken ben de orada idim. Üzüntüyle gördüm ki, kendilerinden yazı istenen Türk bilginlerinden bazıları yazılarını zamanında vermemekle çalışmalarını bilerek veya bilmiyerek baltalamışlardır.

Böyle bir elkitabı ancak bir veya bir kaç cilt halinde çıkacağı için, yazıların belli ölçü ve zaman içinde hazırlanması gerekmektedir. Bunun da uygulanması Türkiye’de çok güç olacağı için (20 yıldan beri hâlâ bitirilemeyen İslâm Ansiklopedisi örnek olarak gösterilebilir) büyük çapta bir elkitabı serisi, uygulanma bakımından daha şanslıdır, çünkü dağıtılan konular ayrı ayrı kitaplar hâlinde çıkacağı için biri ötekini beklemek zorunda kalmayacaktır. Öte yandan gerekirse çok yönlü bir konu, birkaç bilginin katılmasıyla bir kitapta da işlenebilecektir.

Bu serinin basım ve redaksiyon işi, Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu tarafından, yerli ve yabancı üniversitelerin de katılması sağlanarak yürütülebilir. Ayrıca UNESCO’nun da bu işe yardım edeceğini umuyorum.

Bu elkitabımın amacı yeni bilgiler, yeni görüşler getirmekten çok herhangi bir alandaki meseleleri, yargıları ve varılan sonuçları, derli-toplu bir şekilde komşu dallarda çalışanların yararına sunmaktır. Bu arada özellikle her kitap için ayrıntılı ve sistematik bir bibliyografyanın verilmesine dikkat edilecektir.

TÜRKLÜK BİLGİSİ ELKİTABI'nın geçici plânını bir tasarı halinde aşağıda sıraladım. Burada gösterilen cilt sırası zorunlu değildir; hangi konu işlenirse hemen o basılabilecektir. Bu plân, yukarıda da dendiği gibi geçicidir, ilgililer düşüncelerini, yeni önerilerini bildirirlerse plân daha da olgunlaşır.

TÜRKLÜK BİLGİSİ ELKİTABININ GEÇİCİ PLÂNI

I. DİL SERİSİ

BİRİNCİ CİLT : Türk Dillerinin Genel Yapısı ve Bölünmesi

Eski Türkçe

İKİNCİ CİLT : A) Kök-türkçe
B) Uygarca

Orta Türkçe

ÜÇÜNCÜ CİLT : Doğu Gurubu (Karahanlı, Harzem, Çağatay)
DÖRDÜNCÜ CİLT : Batı Gurubu
A) Eski Anadolu Türkçesi (1453 yılına kadar)
B) Kıpçak Türkçesi
1. Müslümanlığa âit metinler
2. Hıristiyanlığa âit metinler

Yeni Türkçe

1. Güney-Batı Gurubu :
BEŞİNCİ CİLT : Osmanlıca (1453 - XIX. yy)
ALTINCI CİLT : Türkiye Türkçesi (son yüzyılın yazı dili)
YEDİNCİ CİLT : Güney-Batı Gurubunun Ağız ve Şiveleri :
A) Anadolu ve Rumeli Ağızları
B) Gagavuz Şivesi
C) Azerî Şivesi
D) Türkmen Şivesi

2. Batı Gurubu :

SEKİZİNCİ CİLT : A) Karayım, Karaçay ve Balkar Şiveleri
B) Kırım Tatarcası ve Kumük Şivesi
C) Kazan Tatarcası ve Batı Sibiryâ Şiveleri
D) Başkırt Şivesi

3. Orta Gurup :

DOKUZUNCU CİLT : Kazak, Karakalpak, Nogay, Kıpçak-Özbek Şiveleri

4. Doğu Gurubu :
 ONUNCU CİLT : A) Özbek Şivesi
 B) Tarançi Şivesi (Yeni Uygurca)
 C) Sarı Uygur ve Salar Şivesi

5. Kuzey Gurubu :
 ONBİRİNCİ CİLT : A) Altay Şiveleri
 B) Abakan Şiveleri
 C) Soyon ve Karagas Şiveleri
 ONİKİNCİ CİLT : Yakutça

Bolgar Türkçesi

- ONÜÇÜNCÜ CİLT : Hunca, Tuna ve Volga Bolgarcası
 ONDÖRDÜNCÜ CİLT : Çuvaşça

II. EDEBİYAT SERİSİ

İslamlıktan önceki devre

- BİRİNCİ CİLT : A) Göçebe ve Akıncı Devrin Edebiyatı
 B) Yerleşik Devrin Edebiyatı (Burkancı-Manici ve Hıristiyan Türkler)

İslâmlık devresi

- İKİNCİ CİLT : İlk Müslüman Türklerin Edebiyatı (Karahanlı-Harzem)
 ÜÇÜNCÜ CİLT : Çağatay Edebiyatı
 DÖRDÜNCÜ CİLT : Beylikler ve Osmanlıların İlk Devrinde Anadolu'da Çeviri Edebiyatı

- BEŞİNCİ CİLT : Anadolu Halk Edebiyatı ve Destanlar
 ALTINCI CİLT : Tasavvuf Edebiyatı
 YEDİNCİ CİLT : Divan Edebiyatı

- A) Başlangıç (XV. yy sonuna kadar)
 B) XVI - XVII. yy
 C) XVIII - XIX. yy

- SEKİZİNCİ CİLT : Yeni Türk Edebiyatı
 A) Tanzimat
 B) Servet-i Fünun
 C) Cumhuriyet

- DOKUZUNCU CİLT : Azerbaycan Edebiyatı
 ONUNCU CİLT : Türkiye Dışı Türklerin Edebiyatı ve Destanları

III. TARİH SERİSİ

- BİRİNCİ CİLT : Hunlar
 İKİNCİ CİLT : A) Kök-türkler
 B) Uygurlar - Karluklar - Basmiller - Türgişler vb.
 ÜÇÜNCÜ CİLT : Kuzey Türkleri (Hazarlar - Peçenekler vb.)

- DÖRDÜNCÜ CİLT : İlk Müslüman Türk Devletleri
 BEŞİNCİ CİLT : Selçuklular
 ALTINCI CİLT : Anadolu Selçukluları
 YEDİNCİ CİLT : Mısır ve Suriye'deki Türkler
 SEKİZİNCİ CİLT : Anadolu Beylikleri

Osmanlılar

- DOKUZUNCU CİLT : Osmanlı Devletinin Kuruluşu
 ONUNCU CİLT : Osmanlı Devletinin Yükselme Devri
 ONBİRİNCİ CİLT : Osmanlı Devletinin Dağılma Devri
 ONİKİNCİ CİLT : Kurtuluş Savaşı ve Devrim Tarihi
 ONÜÇÜNCÜ CİLT : Babür İmparatorluğu
 ONDÖRDÜNCÜ CİLT : Altun Ordu
 ONBEŞİNCİ CİLT : Türkiye Dışı Türklerinin Tarihi
 ONALTINCI CİLT : Genel Türk Tarihi Atlası

IV. KÜLTÜR SERİSİ

Güzel Sanatlar

- BİRİNCİ CİLT : İslâmlıktan önceki Türk Sanatı
 A) Yazıtlar
 B) Duvar Freskleri
 C) Minyatürler, Güzel Yazı
 D) Musiki
 İKİNCİ CİLT : Türk-İslâm Sanatı

Bilim ve Düşünce Tarihi

- ÜÇÜNCÜ CİLT : İslâmlıktan Önceki Türk Düşüncesi
 DÖRDÜNCÜ CİLT : Osmanlılarda ve Öteki Türklerde Felsefe ve Bilim

Toplumsal Hayat

- BEŞİNCİ CİLT : İslâmlıktan Önceki Devrede İdarî Teşkilât. Unvanlar ve Hukuk
 ALTINCI CİLT : Selçuklularda, Osmanlılarda ve Öteki Türklerde :
 A) İdarî Teşkilât
 B) İktisadî Teşekküller
 C) Toplumsal Tabakalaşma, Yardımlaşma, Yerleşme vb.
 D) Aile
 E) Hukuk

DİN

- YEDİNCİ CİLT : Göçebe ve Akıncı Türklerde Dinî Tasavvurlar
 SEKİZİNCİ CİLT : Burkan Dini ve Türkler Arasında Yayılışı
 DOKUZUNCU CİLT : Mani ve Hıristiyan Dini

İslâmlık :

- ONUNCU CİLT : Türklerin İslâm Dinini kabulü ve Benimsemeleri
ONBİRİNCİ CİLT : Türklerin Kabul Ettikleri Mezhepler
ONİKİNCİ CİLT : Tasavvuf ve Tarikatlar
ONÜÇÜNCÜ CİLT : Batılaşma Akımları Karşısında Din, Laiklik
ONDÖRDÜNCÜ CİLT : Halk Hikâyelerinde ve Halk İnanışlarında Burkancılığın
ve Şamanlığın İzleri
ONBEŞİNCİ CİLT : Bugünkü Asya Türklerinde Şamanlık.

DR. ŞİNASI TEKİN

Atatürk Üniversitesi Türk Dili Doçenti